

# K R O N I E K.

---

## □ □ BOEKBESPREKING. □ □

CARRY VAN BRUGGEN, *Een Coquette Vrouw*, 2 dln. Amsterdam, P. N. van Kampen & Zoon, het jaartal ontbreekt.

Mevrouw Carry van Bruggen houdt de pennen en tongen maar kranig in beweging; zelfs in dézen tijd — nu een gruwelijke oorlog en allerlei toekomstigheden, waarbij wij allen gemoeid kunnen zijn, onze gedachten tot martelens toe bezighouden — heeft zij zekere sensaties weten te wekken, en dat met toch werkelijk *littéraire* boeken; nòg is de kritiek en zijn de gesprekken over Heleen en over Het Joodje niet aan het verstillen toe, of een nieuwe roman, denzelfden schrijfstersnaam op zijn titelblad dragend, vraagt en wekt algemeene aandacht; hij is uitdagend openhartig, pikant en agressief als zijn voorgangers en zal wel minstens evenveel gelezen worden. „Een Coquette Vrouw”, de titel zonder meer bezit al zekere pikante aantrekkelijkheid, vooral voor Hollanders (zoo mannen als vrouwen) die, in het ernstige, of sleurige, dagelijksche leven gewoonlijk een beetje huiverig en verlegen staande tegenover die pittig-vroolijke, maar wreede frivoliteit der coquette, wel verschrikkelijk-graag met een boekje in een hoekje kruipen als zij er op die manier eens wat intiemer mee in betrekking kunnen geraken. Zoo op al hunne gemakken (gelijk de Vlamingen zeggen), genietend zonder eenig gevaar. . . .

Zullen toch niet velen van hen ditmaal bedrogen uitkomen? Ik ben er bang voor. Want wat in dézen roman *coquet* genoemd wordt, is wel waarlijk behaag-ziek — gelijk dan ook als officieele vertaling in de woordenboeken opgegeven staat — maar met frivoliteit heeft het bijzonder weinig te maken. Laat staan met vroolijkheid, lichtheid! Het is een kwaal, een heel erge,

zware, sombere; de lijderees zelve gaat er diep onder gebukt. Ook krijgt men, onder het volhardende lezen, ondanks allerlei ergernis, steeds meer en dieper medelijden met haar, en blijft men geenszins zonder bewondering voor de schrijfster die dit treurig ziektegeval, deze langzame verwording, zoo scherp juist, met zooveel innigheid van sympathie, wist te beschrijven — maar van genieten zal maar zeer zelden sprake kunnen zijn; integendeel, men voelt zich in de benauwde positie van een dokter of rechter, wiens raad of uitspraak wordt gevraagd, terwijl hij zich oneindig liever zou excuseeren! Een harts-tochtelijke stem klinkt uit de bladzijden op, nu eens trotsch, driftig, zelfs ruw en schamper eischend, dan weer smeekend zacht, week, wanhopig, maar aldoor aandringend, zich opdringend. Eerst na beëindiging der vermoeiende lectuur zal menig lezer bedenken, dat hij het ook wel kalm op zijde schuiven en er het zwijgen toe doen kan. Het is immers „maar een verhaal”, die heele lamentabele geschiedenis, niet eens waar gebeurd. . . . misschien. . . .

Helaas, een recensent is niet in zoo'n aangename positie. Hij kan er zich niet afdrukken, zijn uitspraak (als men het zoo noemen wil) wordt inderdaad verlangd. Zijn uitspraak — de hemel zij gedankt, ten minste géén medische of rechterlijke over deze „coquette vrouw” zelve, haar ziekte of haar moraliteit, maar over den roman als zoodanig, als *littéraire* product, in de eerste plaats over de groote vraag: kan de innig waargenomen en voortreffelijk in woorden gebrachte beschrijving van een pathologisch geval aanspraak maken op het epitheton mooi, op den naam van kunst?

Welnu: ja! Ik antwoord rustig: ja. Ik voor mij vind „Een coquette Vrouw” géén mooi boek, ofschoon er veel detailwerk in

is dat ik mooi vind; ik voor mij vind dit boek als kunstwerk van geringe waarde. Maar ik ontken dat het zou liggen aan het „pathologische” van het „geval”, ik ontken in het algemeen, dat aan de schoonheid eenige grens zou gesteld zijn, m. a. w. dat eenigerlei aesthetische theorie overal en ten allen tijde steekhoudend blijken kan. Volgens mij is het met „Een coquette Vrouw” gesteld als met Heleen: een grooter schrijver dan Carry van Bruggen had er zeker iets moois en zelfs groots van kunnen maken. Dat mevrouw Van Bruggen dit niet vermocht, is natuurlijk alleen te constateeren of te beweren, nooit geheel te verklaren. Men kan zeggen: het komt doordat zij niet genoeg boven haar onderwerp stond, omdat zij haar geval te hartstochtelijk meeleeft. Zeer mogelijk, maar is deze verklaring voldoende? Het is nimmer te bewijzen. Laten wij het toch altijd onthouden: de schoonheid is niet van de dingen zelf (ook niet van de geestelijke „dingen”), maar van de beschouwende ziel. En als wij over boeken denken, laten wij dan tevens altijd indachtig zijn: ook een boek heeft een ziel, een geestelijke essentie, die er het eigenlijke van uitmaakt. Wat doet het er in laatste instantie toe, of een schrijver de naturalistische of eenige andere methode heeft aangewend of richting gevolgd, het eenige waar het op aankomt is, objectief gezien: of hij, die schrijft, er in geslaagd is zijn persoonlijkheid, zijn immaterieele eigenheid, zuiver en rein in zijn boek tot uiting te brengen — dat beteekent: of hij talent heeft — en subjectief: of die persoonlijkheid, met de mijne in aanraking gekomen, daarin een ontroering te weeg brengen kan, die mij aandoet als hoog genot — dat beteekent, voor mij, of hij schoonheid kan produceeren.

Helderder en vaster kon ik het op 't oogenblik niet zeggen. Dat aan mijn z.g. uitspraak, evenals aan die van alle andere critici, dus nooit eenige andere beteekenis

moet worden gehecht, dan toekomt aan de meening van iemand die zijn leven aan de litteratuur wijdt en met de litteratuur doorbrengt, zal er in elk geval wel duidelijk uit zijn. Nu ik dit dan nog eens stevig voorop gesteld heb, ga ik zeggen wat ik op Carry van Bruggen's laatste boek heb aan te merken, en wat ik er in te prijzen acht.

Dit boek is mij, ondanks veel waardeering, van het begin tot het einde, min of meer hinderlijk geweest. Ik kan den toon niet uitstaan. Het is diezelfde toon van Heleen, in mijn bespreking van dat boek al gequalificeerd als toon van klacht en zelfverdediging. En ik houd niet van openlijke klacht, noch van openlijke zelfverdediging. Een mensch moest er te trotsch voor zijn; het hindert mij als iemand zich in het openbaar, dus aan allen, bloot en prijs geeft, zijn naakt- en zwakheden toont. Wilt gij over u zelve schrijven, goed, maar doe het dan als wijst ge ons op een stuk heimzinnige natuur, dat gij, evenmin als wij, begrijpen kunt, maar dat gij, om zichzelf, in zekeren zin liefhebt en bewondert, nl. zooals ge de heele natuur bewondert en liefhebt. Laat er altijd verwondering zijn in uw stem en altijd eerbied, maar nooit schoolmeesterig zoogenaamd „inzicht” en vooral nooit wekelijke zelfverteedering. Ik weet wel, dat het moeilijk is, maar ik eisch het toch. Uw zoogenaamd „inzicht” vind ik belachelijk en van uw zelfverteedering word ik wee.

Van deze „coquette vrouw” wordt ons in deze beide deelen ontzaglijk veel „slechts” verteld, haar gebreken en tekortkomingen, haar zwakheden (die soms bijna laagheden zijn) worden ons tot eentonig wordens toe onder het oog gebracht, doch de schrijfster, die zich door haar hartstochtelijken betoogstijl geheel met haar heldin vereenzelvigd heeft, schijnt ons altijd weer te vragen of wij haar toch niet heel bijzonder en.. bewonderenswaardig vinden. Zij heeft, ondanks alles, niet alleen de wijsheid, maar ook de

fijnheid in pacht, ja het zou mij geenszins verwonderen als de auteur aanspraak voor haar maakte op adeldom van karakter. Bijna niemand in haar omgeving die niet „dom” en vooral „bot” is. Bot is haar geliefkoosde kwalificatie. Haar man is dom en bot, haar intieme vrienden maken botte opmerkingen. Dat zij zelf intusschen in haar absolute zelfvervuldheid nooit in staat blijkt in het dieper zielsleven van wien dan ook (buiten dat „zelf”) door te dringen, schijnt haar ten eenenmale te ontgaan. Hierbij zou men toch ook wel van „bot” kunnen spreken. Aan welke zijde in vele gevallen de domheid blijkt te zijn, kunnen wij blauw-blauw laten; het woord dom heeft zooveel verschillende beteekenissen; dom en dwaas zijn wij in zekeren zin allen. Eigenaardig is, dat, terwijl de schrijfster het er op toe legt ons voor Ina's geheele omgeving (de geestige Charley en haar man misschien uitgezonderd) een soort minachting in te boezemen, juist haar hartstochtelijke toon ons voor haastige gevolgtrekkingen behoedt. Wij hoeven het boek niet eens dicht te slaan, om de gedachte te voelen opkomen, dat wij die verschillende geschiedenissen nu ook wel eens van den anderen kant zouden willen hooren, die menschen zien in een ander licht.

Men zal zich wellicht afvragen, hoe de hinder, die ik bekende, van begin tot einde, bij het lezen van dezen roman ondervonden te hebben, te rijmen valt met het medelijden waarvan ik, in den aanvang van dit stukje, gewaagde. Ook dit is zeer zeker iets „subjectiefs”, maar velen zullen het toch kunnen begrijpen wanneer ik het uitleg met een vergelijking, die ik mede reeds gebruikte bij de bespreking van Heleen. „Wie Heleen leest krijgt soortgelijke indrukken, als wie, naast het ziekbed van een zenuwlijderes gezeten, haar soms verbazend interessante, maar eentonige en zich herhalende klachten te hooren krijgt”, zoo schreef ik (in Sept. 1913). Dit geldt stellig in verhoogde mate voor Een Coquette Vrouw. Nu

zijn er zonder twijfel edelaardige, geduldige en vooral getrainde menschen, die langen tijd achtereen met lastige, zeurige of humeurige zenuwlijders om kunnen gaan. Mij is dat onmogelijk. Zij hinderen mij en ik ontvlucht hen. Toch voel ik zeer veel medelijden met hun droevig bestaan en zou hen o zoo gaarne helpen. Ook verlengt en verscherpt de spijt over mijn gebrek aan geduld dikwijls nog den hinder dien ik van omgang met zenuwpatiënten ondervind. Maar het is nu eenmaal zoo, het lukt mij maar zeer zelden mijn ongeduld en onwil te overwinnen.

Met een zenuwlijderes nu is deze „coquette vrouw” zeer wel te vergelijken, al wordt ook zulk lijden bij haar door niemand van haar omgeving geconstateerd. Zij is onrustig en wantrouwig (vgl. b.v. I 172, waar deze zelfde woorden genoemd staan), uiterst lichtgeraakt en kijverig, ondanks al haar betuigingen van het tegendeel ijdel en zelfingenomen tot in het waanzinnige, maar vooral: zij voelt zich voortdurend miskend en beklagt zich bij iedereen. Het is waarlijk geen wonder, dat deze „coquette” het met geen harer (nogal niet erg beklagenswaardige) slachtoffers lang uithoudt, dat ieder van hen zich na korten tijd „doorgezaagd” voelt en haar in de steek laat! Het „oef” achter de schermen krijgen wij niet te hooren.

En toch... tóch lijdt deze vrouw onmiskenbaar onder haar zwakheden, toch bezit zij zonder twijfel veel goeds en fijns, toch wil zij eigenlijk nooit het „slechte”, toch heeft zij ontegenzeggelijk aanspraak op ons innig medelijden. Maar wat drommel, wij moesten immers niets te maken hebben met goed of slecht; waarom, och waarom toch heeft de begaafde schrijfster Carry van Bruggen weer zelfs niet getracht, een verhaal of een drama voor ons te maken — een drama zou haar wellicht nog beter afgaan dan een roman — waarin zij haar coquette vrouw eenvoudig neerzette, zooals zooals zij dan was, zooals zij reilde en zeilde, sprekende, handelende, hevig levende!

Wij zouden, och ja, misschien, minder medelijden met haar gehad, maar zeker oneindig meer van haar gehouden hebben. Want wij hadden den mensch, de vrouw herkend zonder verveeld te worden, verveeld en gegergd door allerlei gezeur van een toevallig individu. Dat mevrouw Van Bruggen niet begrijpt met haar eindelooze verdedigende betoogen, haar inzichtelijke verklaringen, alle frissche charme van natuurlijke menschelijkheid aan haar figuur ontnomen te hebben!

„Ze wilde zoo graag tegelijkertijd oprecht zijn en zichzelf verheerlijken” — staat op blz. 171 van deel I. Zoo was het inderdaad, ook bij de schrijfster, en zoo moest het mislukken.

Wat ik intusschen in dit boek bewonder is niet louter „techniek van schrijven”, niet alleen de natuurlijke welsprekendheid die haast op iedere bladzij te constateeren valt, maar ook wel degelijk allerlei fijne en geestige opmerkingen over menschen en toestanden, fijne beschrijvingen van stemmingen vooral. Als mevrouw Van Bruggen zich niet opwindt — zooals in haar dialogen, die bijna alle even onnatuurlijk zijn, welsprekende schrijftaal, maar geen wel-geschreven spreektaal — en als zij dan ook eens niet zélf betoogt, verdedigt, hakt, hoont of beklagt, maar eenvoudig beschrijft of vertelt, vind ik haar ten zeerste genietbaar. Een passage als de volgende behoort m.i. tot het beste in haar boek: (II bl. 116/17) „Ze stond op, ging niet naar de keuken, maar rechtstreeks naar boven, om alleen te zijn en zich te bezinnen en rust te vinden —, haar hoofd gloeide, haar keel voelde als rauw van dorre tranen, ze zag nergens uitkomst, een doffe wanhoop hield haar hart bevangen. Boven was het grijskoud —, October, door de open balkondeuren woei de vale, vochtige wind naar binnen, de ramen waren mistig beslagen, een weggevaaid blad zat met een tip aan de ruit gekleefd en trilde —, gedachteloos bevrijde

Ina het, terwijl ze langs het bed heen naar het raam liep. Ze keek even naar het bed, het was zoo kil en wit en gladgespreid, het stootte haar af meer dan het noodde. Wat was het doelloos, in deze leege doodsche kamer te wezen, lang voor het uur van slapen-gaan. Wat zocht ze hier toch? Traag kwam ze het balkon op en boog zich over de borstwering, beide armen op den natten, houten rand geleund —, het koude vocht drong door haar mouwen heen en deed haar rillen —, alles rondom was nat en als dof beslagen —, de herfst had vroeg en wreed huis gehouden, van de boomen in de tuintjes rondom waren de bladeren heengetrokken, naar alle winden weg, slap hingen de overgebleven flarden aan de takken, in het bont bezaaide gras beneden bloeiden nog maar wat schaarsche, paarse asters —, boven de daken tusschen de gestroopte takken was overal de naakte witte lucht te zien. Regende het nog —, vroeg ze zich half gedachteloos af —, of droop er maar wat nevelvocht? Het denken kostte inspanning, ze was als versuft en verdoofd, ze moest zich met geweld ertoe dwingen de hand uit te strekken, om te voelen of het werkelijk regende —, en daarna kostte het inspanning de hand weer terug te halen —, en toen wist ze nog niet recht of het al dan niet regende —, het kon haar ook eigenlijk niet schelen, ze liet haar hoofd neerknikken tot bij haar handen, de natte guurte viel haar koud op den nek en bracht haar half tot bezinning —, en ze voelde hoe koud het was, hoe nat ze werd —, een hekje aan den overkant klapperde hard en aanhoudend in den wind, het rauwe geluid scheurde haar in de ooren, martelde haar gespannen zenuwen —; en in eens was het als kwam ze tot bezinning, tot het inzicht dat ze hier toch niet behoefde te blijven, maar naar binnen kon gaan en de deuren sluiten en liggen op haar bed in stilte en afgeslotenheid.”

Het beeld der „coquette vrouw”-zelf is mij ten slotte tamelijk duidelijk geworden —

schoon wat meer beschrijving van uiterlijk en bewegingen mij welkom zou zijn geweest — maar de bijpersonen in het boek zie ik, zonder uitzondering, maar zeer vaag voor mij. Ik hoor hun stemmen hier en daar, maar zie hen niet leven. Mevrouw Van Bruggen beschrijft hen niet, vertelt ook zeer weinig van hen, spreekt alleen over hen, en dit altijd partijdig. Zij doet haar heldin over hen spreken en denken. Toch, ofschoon ik dit een geheel onvoldoende en partijdige behandeling vindt, waardeerde ik dikwijls geestige opmerkingen ook over die bijpersonen. Dingen als het volgende (I 156):

„En terwijl ze las — van vurige kruisvaarders, dwepende godsdienstpredikers, idealisten en helden — was het als zat Egbert tegenover haar met zijn zelfgenoegzaamheid en zijn spot, die voor geen raadsel stond, alles in drie tellen met drie woorden besliste, elk raadsel van verleden of heden oploste met een handomdraaien en hetzelfde „historisch-materialistische” ezelsbruggetje, dat zijn hoogste wereldwijsheid uitmaakte en waarop hij elken avond in volkomen gemoedsrust het hoofd te slapen lei”.

Zie, dit is vinnig en hartstochtelijk, maar het is geestig tevens en — men begrijpe mij toch wel — tegen het hartstochtelijke in de schriftuur heb ik absoluut niets, integendeel! Ik zou ook best wat tijdelijke partijdigheid kunnen verdragen, wanneer er maar iets anders tegenover stond. Iets hoogers, rustigers, ruimers, edelers. Wanneer mij b.v. de veelgesmade Egbert nu ook eens van binnen uit getoond was. Wanneer ik eens had mogen begrijpen hoe hij geworden was, zooals hij was, en hoe het kwam dat hij zijn vrouw behandelde gelijk hij deed. Mevrouw van Bruggen verheerlijkte haar hoofdpersoon tot een vrouw-van-smarten, welbewust van haar onvolmaaktheden en daardoor gekweld, maar niettemin door kracht en fijnheid van gevoel hcog boven haar omgeving staande, terwijl zij van heel die omgeving niets gaf dan de vage, slecht omlinjnde caricaturen, door haar hoofdpersoon zelve geteekend! Vrage: wáár

stond die schitterende hoofdpersoon dan nu eigenlijk boven?

Vaag, maar niet caricaturig, — ja, met zeer duidelijke voorliefde, — is van de mannelijke personen alleen Hugo Ruysenaers gegeven. Wij leeren hem wel niet precies kennen, maar voelen hem toch aan als een fijn-beschaafden, ruimen, zachten en hoffelijken man. De manier waarop hij Ina, de eerste maal dat zij — vrij brutaal — amoureuze toenadering tot hem toont, aan het verstand brengt dat zij niets van hem te hopen heeft, getuigt zelfs van een waarlijk edele ridderlijkheid, en het lijkt wel zeer kras, dat ook dān de „coquette” haar venijnige gekrenktheid niet geheel beheerschen kan. Maar nog veel krasser en grover is haar later uitvallen tegen hem, wanneer hij, opnieuw blijk gevend van innige belangstelling en genegenheid, alleen niét doet wat zij — tegen alle „inzicht” in — toch een oogeblik van hem verwacht had, n.l. dat hij haar in de armen nemen en kussen zal. En ik reken het de schrijfster tot een verdienste, dat zij na déze grofheid althans niet getracht heeft haar heldin te verdedigen. Zelfs wil het mij wel toeschijnen alsof ook Carry van Bruggen in dit gedrag een zeker hoogtepunt, een crisis van onhebbelijkheid heeft gezien, waarna de inkeer wel moest volgen. Het staat er niet, maar men mag het er voor houden, en wat mij betreft, deze gedachte gaf van een begin van verzoening met veel waaraan ik mij geërgerd had.

Het zij mij vergund de voortreffelijke beschrijving der scène hier nog over te nemen: (II bl. 204/5):

„En hoe heb jij het gehad? Vertel eens wat!”  
Ze voelde zich ineens koel en gekrenkt.  
„Ik —, o, uitstekend —, dankje”.

Ze zag zijn nauwelijks-merkbaar schouderophalen, terwijl hij het hoofd even afwendde —, en voelde zich radeloos. Maar hij keerde zich in een vernieuwde poging weer om en keek haar hartelijk aan.

„Je hebt het heelemaal niet zoo „uitste-

kend" gehad, kind —, waarom zeg je dat dan?"

Ze was nu ineens zoo ontroerd, dat ze met moeite haar tranen bedwong —, hoe diep ellendig was toch dat voortdurend wisselen van stemming en gevoel, als het draaien in een mallemlen, om duizelig bij te worden en zichzelf kwijt te raken. Zonder dat ze wist waarom, half werktuigelijk, stond ze op en liep onvast en doelloos naar het raam, en leunde tegen de vensterbank, met beide handen achter zich de raamknoppen omvattend. Zoo half van het licht af, was haar gezicht op het best. Hij stond nu voor haar en keek op haar neer, met een glimlach en een zachten blik. Ze sloeg onmiddellijk de oogen neer, haar hart klopte hevig.

„Durf je mij niet aanzien?" plaagde hij —, hij wilde haar, voelde ze, niet grieven door te veel teruggehoudenheid, die den schijn van aanmatiging en onhoffelijkheid zou kunnen hebben, hij wilde beleefd en vriendelijk en gemeenzaam met haar zijn —, en daarom sloeg hij dien vaderlijken toon aan, die elke andere teederheid moest buitensluiten. Maar toch —, was er niet, zoeven, een milder, warmer schijnsel in zijn oogen geweest?

„Kijk me eens aan!" herhaalde hij.

Maar ze hield nog steeds het hoofd afgewend. Hem prikkelen wilde ze nu, hem lokken en vangen.

Toen voelde ze, dat hij haar bij de handen greep, om schertsend haar te dwingen op te zien —, het was of een vlam door haar heen sloeg. Het leek haar, dat ze nooit te voren een man had liefgehad, dat ze niet had geweten wat liefde was, dat ze niet had geweten wat verlangen was voor dit oogenblik, ze voelde in haar lippen het heftig verlangen naar zijn mond, haar knieën trilden —, ze was alle list en zelfbedwang vergeten, met donker-gloeïende oogen stond ze voor hem en reikte zichzelf naar hem toe om zich in zijn armen te werpen.

Hij liet onmiddellijk haar handen, die hij in een ondoordacht oogenblik argeloos gegrepen had, weer los —, zoo heftig verschrikt, dat ze bijna haar evenwicht verloor

en wankelend terugviel tegen het raam. Hij ontstelde ervan.

„Deed ik je pijn, Ina?"

Maar die vriendelijkheid prikkelde haar plotseling tot razernij, gaf haar het volle besef van haar toestand, van wat ze had gedaan, van haar wanhoop en haar vernedering. Ze haatte hem nu bijna, ze haatte ze nu beiden; met het hoofd in den arm stond ze mokkend stil en antwoordde niet.

„Heb je ergens pijn, kind?" vroeg hij haar, zachtzinnig, verward, zelf niet zeker of dit de goede toon was.

Toen sloeg ze ineens de oogen naar hem op, het was of er iets kort opvlamde en dan verkoold afknapte binnen in haar hoofd, ze keek hem hoonend in de oogen, haar stem sloeg over, rauw en valsch.

„Bekommer jij je maar niet over mij, edelaardig echtgenoot. Stik maar liever in je deugd, schijnheilige pantoffelheld. Ga van mij af, je trouw loopt gevaar, ga biechten bij Charley, zeg dat je mij aangeraakt hebt — en kijk of ze anders is dan de rest, zij met haar schoone theorieën over het huwelijk."

Zooals gezegd, na deze scène volgt voor de eerste maal geen verdediging of vergoelijking, heimelijke verheerlijking van Ina, de coquette. En vreemd, juist toen heb ik in mezelf, voor het eerst, neiging bespeurd die verdediging op mij te nemen, heb ik, naast mijn medelijden, iets van broederlijkheid gevoeld. . . . Het kon helaas niet lang duren, want het volgende hoofdstuk — het laatste — was weer vol van dat slappe, weeke, klam-sentimenteelige, die oververteering van de schrijfster voor. . . . haar heldin \*).

H. R.

\*) Na het schrijven van dit artikeltje krijg ik den Gulden Winckel van 15 Juli in handen en daarmee een interview van Carry van Bruggen door André de Ridder. En ik lees o.a.: „Ik geloof dat ik eigenlijk niet een geboren artist ben, maar veeleer iemand die van huis uit goed denken kan. Het element denken lijkt me sterker ontwikkeld in me dan het element artist". Is dit juist? Ik zou het niet gaarne volhouden. Maar ware het eens zoo, zou men dan niet geneigd zijn tot mevrouw C. v. B. te zeggen: Schrijf dan ook geen romans meer, maar betoogen of preeken; een roman behoort een kunstwerk te zijn.